

SPORT BOSHQARUVINING HUQUQIY-ME'YORIY ASOSLARI VA UNING SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Marjona Tursunova

Samarqand Davlat pedagogika instituti jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi mutaxassisligi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18207109>

Annotatsiya. Mazkur maqolada sport boshqaruvining huquqiy-me'yoriy asoslari hamda uning samaradorligiga ta'sir etuvchi asosiy omillar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida sport boshqaruvi tushunchasining nazariy asoslari, sport tashkilotlarining huquqiy maqomi va faoliyati, shuningdek xorijiy davlatlar tajribasi o'rganildi. Tadqiqot natijasida sport boshqaruvini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy asoslangan xulosalar va takliflar ishlab chiqildi.

Tayanch so'zlar: sport boshqaruvi, huquqiy tartibga solish, sport siyosati, sport federatsiyalari, davlat nazorati.

Kirish

Sport sohasining jadal rivojlanishi sport boshqaruviga bo'lgan talabni keskin oshirmoqda.

Bugungi kunda sport nafaqat jismoniy tarbiya va sog'lom turmush tarzini ta'minlash vositasi, balki jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim omil sifatida e'tirof etilmoqda. Sportning globallashuvi, professional sportning kengayishi hamda xalqaro musobaqalar sonining ortishi sport boshqaruvining samarali tizimini shakllantirishni taqozo etadi.

Sport boshqaruvi tizimining samaradorligi ko'p jihatdan huquqiy-me'yoriy bazaning mukammalligi va boshqaruv mexanizmlarining aniq belgilanganligiga bog'liqdir. Shu sababli sport sohasida yuzaga keladigan munosabatlarni huquqiy jihatdan tartibga solish va sport boshqaruvini ilmiy asosda tashkil etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Sport boshqaruvi tushunchasi va uning nazariy asoslari

Sport boshqaruvi sport tashkilotlarining faoliyatini rejalashtirish, tashkil etish, muvofiqlashtirish va nazorat qilish jarayonlarini o'z ichiga olgan murakkab tizimdir. Ilmiy adabiyotlarda sport boshqaruvi davlat va nodavlat boshqaruv elementlarining o'zaro uyg'unlashuvi sifatida talqin etiladi. Mazkur jarayon sport resurslaridan samarali foydalanish hamda sport munosabatlarida barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Sport boshqaruvining huquqiy-me'yoriy asoslari

Sport boshqaruvi huquqiy jihatdan qonunlar, prezident farmonlari, hukumat qarorlari hamda sport tashkilotlarining ichki nizomlari orqali tartibga solinadi. O'zbekiston Respublikasida sport boshqaruvining huquqiy asosini "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi Qonun tashkil etadi. Ushbu huquqiy mexanizm sport sohasida davlat siyosatini amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Sport federatsiyalari faoliyatini huquqiy tartibga solish

Sport federatsiyalari sport turlarini rivojlantirish va sport boshqaruvida muhim institutsional subyekt hisoblanadi. Ularning huquqiy maqomi, vakolatlari va javobgarligi normativ-huquqiy hujjatlar bilan belgilanadi. Federatsiyalarning mustaqilligi va javobgarligi o'rtasidagi muvozanat sport boshqaruvi samaradorligining asosiy omillaridan biridir.

Xorijiy davlatlar tajribasida sport boshqaruvi modellari

Xorijiy mamlakatlarda sport boshqaruvi asosan avtonom sport tashkilotlari orqali amalga oshiriladi. Masalan, Yevropa davlatlarida sport federatsiyalari mustaqil faoliyat yuritadi, biroq ularning faoliyati ustidan davlat tomonidan samarali nazorat mexanizmlari joriy etilgan. Ushbu tajriba milliy sport boshqaruvi tizimini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega

Sport boshqaruvi samaradorligini oshirish yo'llari

Sport boshqaruvini takomillashtirish uchun huquqiy-me'yoriy bazani muntazam yangilash, boshqaruv jarayonlariga raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda sport mutaxassislarining huquqiy bilimlarini oshirish zarur. Bu sport boshqaruvining shaffofligi va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sport boshqaruvi zamonaviy jamiyatda murakkab huquqiy va institutsional tizim sifatida namoyon bo'lib, uning samaradorligi ko'p jihatdan normativ-huquqiy bazaning mukammalligi, boshqaruv mexanizmlarining aniqligi hamda davlat va nodavlat sport tashkilotlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik darajasiga bog'liqdir. Tadqiqot davomida sport boshqaruvining nazariy asoslari va amaliy jihatlari tahlil qilinib, sport sohasida huquqiy tartibga solishning muhim ahamiyatga ega ekanligi ilmiy jihatdan asoslab berildi.

O'rganishlar shuni ko'rsatadiki, sport boshqaruvi tizimida huquqiy me'yorlarning aniq belgilanganligi sport munosabatlarida barqarorlikni ta'minlaydi, sport tashkilotlari faoliyatining shaffofligini oshiradi hamda sportchilar, murabbiylar va boshqa ishtirokchilarning huquq va manfaatlarini samarali himoya qilishga xizmat qiladi. Ayniqsa, sport federatsiyalarining huquqiy maqomi va ularning vakolatlari qonunchilikda aniq mustahkamlanishi sport boshqaruvi samaradorligining muhim sharti hisoblanadi.

Xorijiy davlatlar tajribasining tahlili shuni ko'rsatadiki, rivojlangan sport tizimiga ega mamlakatlarda sport boshqaruvi asosan avtonom, biroq javobgarligi aniq belgilangan sport tashkilotlari orqali amalga oshiriladi. Bu esa sport sohasida raqobatbardoshlikni oshirish, professional sportni rivojlantirish va sport boshqaruvida korrupsiya xavfini kamaytirishga xizmat qiladi. Mazkur tajriba O'zbekiston sport boshqaruvi tizimini takomillashtirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Shuningdek, tadqiqot natijalari sport boshqaruvida mavjud muammolar qatoriga normativ-huquqiy hujjatlar o'rtasidagi ayrim nomuvofiqliklar, boshqaruv jarayonlarining yetarli darajada shaffof emasligi hamda sport tashkilotlari faoliyatida institutsional javobgarlik mexanizmlarining to'liq shakllanmaganligini kiritish imkonini berdi. Ushbu muammolarni bartaraf etish sport boshqaruvining umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, sport boshqaruvini takomillashtirish uchun sport qonunchiligini tizimli ravishda yangilab borish, sport federatsiyalarining huquqiy maqomini aniqlashtirish, shuningdek, boshqaruv jarayonlariga zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish maqsadga muvofiqdir. Bundan tashqari, sport sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassislarining huquqiy savodxonligini oshirish ham sport boshqaruvi tizimining barqaror rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Umuman olganda, sport boshqaruvining huquqiy-me'yoriy asoslarini takomillashtirish sport sohasining barqaror rivojlanishini ta'minlash, milliy sport tizimining xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini oshirish hamda sog'lom jamiyatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur ilmiy maqola natijalari sport boshqaruvi sohasida olib boriladigan keyingi ilmiy tadqiqotlar uchun nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **O‘zbekiston Respublikasi Qonuni.** *Jismoniy tarbiya va sport to‘g‘risida.* – Toshkent, 2015 yil (keyingi o‘zgartirish va qo‘shimchalar bilan).
2. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni.** PF-5924-son “O‘zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. – Toshkent, 2020 yil 24 yanvar.
3. **O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori.** “Sport tashkilotlari faoliyatini tashkil etish va boshqarish tartibi to‘g‘risida”. – Toshkent, 2019 yil.
4. **Chappelet J.-L., Kübler-Mabbott B.** *The International Olympic Committee and the Olympic System.* – London: Routledge, 2008.
5. **Parent M.M., Slack T.** *International Perspectives on the Management of Sport.* – Oxford: Elsevier, 2007.
6. **Tokarev A.A.** *Правовое регулирование физической культуры и спорта.* – Москва: Юрайт, 2016.